

Udviklingens retning

Om evnen til at organisere og opretholde sig selv

Og om forskellen mellem kvalitet og kvantitet

Naturvidenskabens begreber og teoridannelse kan bruges på det sociale og omvendt.

Systemteorien er f.eks. inspireret af biologien og omvendt.

Psykologien med dens tilgang til menneskets kognitive adfærd henter inspiration mange steder fra, og kognitiv adfærd kan iagttages både psykosocialt og på individuelt psykologisk plan.

Der er mulighed for at generalisere og abstrahere til og fra disse niveauer, når det kognitive niveau bestræber sig på at komme på højde med sig selv, men det eneste der her kan vides med sikkerhed, er imidlertid, at intet kognitivt system nogensinde kommer helt på højde med sig selv. Deraf systemteoretikernes glade budskab om at nødvendigheden af tilfældighedernes frie spil først ophører med den kognitive adfærds sidste træk, dvs. ved det kognitive systems forsvinden.

Det moderne samfund er alligevel bundet stift op på de tilsyneladende evigt samme fattige mønstre, når det drejer sig om at se og reflektere over sig selv, hvor der kunne være brug for en mere varieret evne til at se sig selv på ny, ikke mindst i systemteoretisk perspektiv.

Desværre er de fleste kognitive terapeuter en del af den moderne sygdom. De kan stort set tage deres økonomiske succes og udbredelse som adækvat udtryk for den grad, hvorfor de har mistet deres legitimitet som psykologer og terapeuter. Deres udbredelse og succes er lammende, fordi de er bundet op på gældende rigide kriterier for psykosocial succes og derfor ikke hævet over det, som de skal forholde sig kognitivt til.

Ethvert "kognitivt system" (også Dem kære læser) må kapitulere over for den overvægt af "kompleksitet", det er omgivet af.

Sat over for sin omverden må ethvert kognitivt system bøje sig for nødvendigheden af at indføre forenklinger og generaliseringer på alt andet end tilfældig vis, hvis det skal kunne opretholde en vis form for egen selvorganiseret orden, dvs. en funktionel form for fortrolighed med sig selv og sin omverden. Det er et grundvilkår, som afslører, hvorfor erfaringen ikke kan svare til erfaringens genstand. Gjorde den det, ville den blot fordoble genstanden for opmærksomhed, på en måde der ikke fungerer kognitivt!

Det sociale organiserer sig om de forenklende former for selvbeskrivelse og fremmedbeskrivelse, der tilhører de forskellige regimer af mening og funktion i det sociale. F.eks. falder ideologierne som del af det politiske systems forenklende indfaldsvinkel til den verden, som systemet er med til at komplicere.

Det moderne samfunds løsrevne og usammenlignelige kulturelle rum bidrager alle hver især til samfundets kompleksitet med sine respektive forsøg på at omfatte og forstå det hele ud fra sine forenklinger og generaliseringer.

Det sociale organiserer sig om sin egen selvbeskrivelse og fremmedbeskrivelse, differentieret, med komplicerende¹ forenklinger, komplekst og alt andet end trivielt.

Selvorganisering, hvad er det?

Inden for biologien taler man om livskriterier. For at der kan være tale om liv, så må der fx som minimum være en "forskel", der opretholder sig selv (Selvorganiserende).

Livet skal uddifferentiere sig i kraft af sig selv, ellers er det noget andet, der skaber det/har sat det i gang, og så er det ikke sit eget, men netop fremmedorganiseret.

¹ Kompleksitetsreducerende former for generalisering, fx gående over moral og ret, ideologi, forfængelige former for selvbeskrivelse, distinktioner mellem ens egne og andre figurerer inden for en lang række af former for kognitiv praksis, der alle er mere eller mindre lukkede i forhold til hverandre, og som stående over for hverandre udgør en del af verden som stiger i kompleksitet i relationen til hverandre, selv om forenklingerne internt inden for systemdannelserne består som netop generaliseringer, forenklinger af internt kvalificerede reaktionsmuligheder i forhold til input fra omverdenen.

Distinktionen mellem selvorganiseret og fremmedorganiseret kan bruges eksemplarisk på det sociale, altså samfundet og så teknikken².

Det sociale organiserer sig selv på sit eget niveau. Dets kommunikation svarer ikke til noget uden for kommunikationen, og den selvforståelse, som er udgangspunktet for enhver social begivenhed, er et selvorganiseret fænomen.

Der er masser af nødvendighed omkring det selvorganiserende, dvs. natur. Men netop den orden, som samfundet er udtryk for, er sin egen selvskabte og selvskabende orden.

Heroverfor finder vi teknikken, eller rettere det tekniske. Det kan ikke opretholde eller organisere sig selv. Når det tekniske virker, skyldes det arkitekten bag, ingeniøren med den tekniske forståelse for det tekniske arrangement, og evne til kognitivt og fysisk at differentiere arrangementet ud i entydige og forudsigelige relationer mellem den tekniske anordnings bestanddele, og se det hele for sig i årsager og virkninger.

Det, at det tekniske virker, er altså ikke det tekniskes skyld, men arkitekten bag det.

Hvis kreationisternes argument skulle gælde, så er livet ikke selvorganiserende, men fremmedorganiseret. Altså at sammenligne med teknik³.

Fra celle til samfund

Cellemembranen er en grænse, der funktionelt gør forskellen mellem livet og det uden for. Den "er" forskellen, fordi den gør forskellen. Denne forskel lå ikke i kortene ved verdens begyndelse, uanset at den er betinget af f.eks. "the big bang".

² Når man taler om det fremmedorganiserede, har man at gøre med det tekniske, noget der stadig ligger nært tæt op ad "[domænet for humant design](#)".

³ Teksten her er først formuleret i 2013, og den kunstige intelligens er kommet til siden. Man kan i den grad tale om, at maskinernes evne til selvorganisering, hvad udviklingen af semantiske strukturer, dvs. forudsætningerne for at orientere sig i meningens form, er ændret på psykosocialt niveau. Evnen til selvorganisering er af samme grund heller ikke nogen entydigt rigtig indikation for forskellen mellem liv og teknik.

De første mange år (ca. 2,8 milliarder) der var liv på jorden, var der kun encellede livsformer. Og næsten alle de former for liv, man anerkender i biologisk forstand i dag, er stadig bygget op om celler.

En levende organisme må, for at kunne opretholde sig selv, være i stand til at bevare sin evne til at indoptage den energi og de byggesten, der skal til for at bevare selektiviteten i det, der omslutter, opretholder og definerer organismen, dvs. cellemembranen.

Membranen opretholder på den måde sig selv ved ekstremt selektivt kun at tillade indoptagelsen af det, der bidrager til dens funktion, og ved det lige så selektivt at udskille det, der modvirker dens funktion.

Med evnen til at organisere forskellen mellem sig selv og alt andet er membranen den forskel, der gør netop den forskel. Denne evne kunne kaldes livets primære princip, uden dermed at påstå at noget som helst er forklaret udtømmende. Hvilket Gud heller ikke kan, da han med sig selv som forklaring af det uforklarlige er identisk med et endnu større mysterium for de fattige antropomorfe hjerner, han lever ved.

Ikke alle former for selvorganiserende systemer behøver en fysisk grænse for at virke eller for at blive identificeret. Sociale systemer og meningsregimer lader sig ikke afgrænse af landegrænser, membraner eller hud f.eks. Ikke des mindre er kommunikation f.eks. forudsætningen for kommunikation. Forudsætningen for at kunne forklare noget er en kommunikativ praksis, en allerede etableret fortrolighed med mediet/sprog, det skrevne og talte sprog, og et utal af allerede etablerede former for fortrolighed med de betydninger og former for mening, der indgår i og går forud for den fantastiske begivenhed, det altid vil være, når et budskab, en tekst bliver afkodet og forstået som kommunikeret mening et helt andet sted, end der hvor budskabet er blevet formuleret.

En stofskifteteoretikers perspektiver kunne rette sig mod mange fænomener inden for og uden for det, teorien sædvanlige sigter mod. Her er nogle eksempler:

- Det kræver arbejde eksklusivt kun at indoptage arbejdsevne⁴ af højere kvalitet og udskille udtjent arbejdskraft. (Det koster kroppen en masse energi at udskille udtjent brændstof fra kroppen igen. Leveren er en meget krævende del af kroppen, som arbejder på netop dette. Man mærker det, når den har nedsat funktion, og svedkirtlerne overtager en del af dens opgaver. Man bliver varm og sveden driver af en.)
- Det kræver energi at indoptage energi af høj kvalitet og udskille energi af mindre lødige kvalitet. (Eks. det koster en masse energi at bygge en vindmølle, som gør vindenergien tilgængelig for elkunderne. Det koster gennemsnitligt en tønde olie at gøre 5 tønner olie tilgængelige for verdensmarkedet i dag, hvor i mod det ved olieæraens begyndelse kun kostede en tønde for hver 100 der blev stillet til rådighed)
- Det kræver organisation eksklusivt kun at indoptage former for organiseret orden, der bidrager til organiserings selvgorganisering, og det kræver organisation selektivt at ekskludere, hvad der ikke længere fremmer selvgorganiseringen. (Kun en hvis form for allerede etableret orden kan fungere som selvforstærkende selvgorganiseringe organisme, og den kan kun forstærke sin egen integritet og identitet ved at indoptage orden og eksportere uorden over den grænse, den performativt bekræfter så længe den er i stand til at overleve).
- Det koster regionerne i Danmark ca. 500 000 kr. (anno 2013) at få fat i en højtuddannet læge fra den tredje verden, som kan assimileres i det danske sundhedsvæsen, foruden det han eller hun skal have i løn m.m. Det koster omkring 180 000 kr. at hente en sygeplejerske samme sted. Uønskede flygtninge og andre ikke højtuddannede udlændinge koster det at få ud af landet igen, dog langt mindre end det gør at få fat i de ønskede. Det udfolder sig i DK, hvor vi skaber fattigdom omkring os med vores succes.

Arbejdet med at importere den ønskede arbejdskraft og eksportere den uønskede kan overlades til den ønskede arbejdskraft, hvorved evnen til selvgorganisering i den rige del af verden forstærker sig ved sit stofskifte med omverdenen.

⁴ Det nærmeste, som man kommer fundamentet for en fysisk ontologisk definition på, hvad stof er, handler om energi, der igen kan defineres som mere eller mindre bundne (strukturerede) former for forudsætninger for forandring, og at intet med sikkerhed kan siges at være hævet over forandringens fundamentalt konstituerende betingelser, heller ikke de love, som denne verden i forandring beskriver sig selv i overensstemmelse med.

- Råvarer (forarbejdede og uforarbejdede), energi, kapital og højtuddannet arbejdskraft strømmer til de rige dele af verden, mens nettostrømmen af affald, gæld og kaos går fra de rige til de fattige.

Jorden er ikke noget lukket system, men de oparbejdede ressourcer og livsbetingelser er begrænsede her, fordeler sig skævt i den gældende organiserende verdensorden.

Det er klart, at de mere funktionelt heldige organiseringer finder sted på bekostning af de andre. Det fremstår klart, når man kan glemme ideologien⁵ og se isoleret på kvaliteten af det, der er i verdens stofskifte og sammenligne kvalitetene i det der udveksles. Fortællingen, om at det åbne globaliserede marked er til alles fordel, er sat i verden med det formål at legitimere den gældende orden, dvs., den er en del af den sociale selvforståelse, som ikke nødvendigvis er sand i videnskabelig forstand, men netop ideologisk.

De økonomiske begreber kan ikke skjule det faktum, at de mere velstillede dele af verden organiserer sig og opretholder sig på bekostning af andre dele af verden. De økonomiske begreber ideologiserer over den faktiske kvalitet i den udvikling, som finder sted.

Selvorganiseringen viser sig ikke bare på celleplanets niveau, på de flercellede organismers niveau.

Når først det moderne samfund indrømmes niveauer af selvorganisering, der ikke kan forklares uden så luftige og

⁵ I disse timer bliver det tydeligt, at globaliseringen går i sig selv. Trumpismen, ideologien, nationalismen, socialdarwinismen slår igennem på bekostning af den ideologi, som ellers har været i fremmarch siden afslutningen på anden verdenskrig. Donald Trump forestiller sig en slags tek-fix-national-personlig form for globalt overherredømme, hvor han ikke længere er begrænset i sin forfængelige adfærd af overindividuelle sæt af reguleret økonomisk individualistisk adfærd. Det kumulative resultat af den globalisering, som han er reaktion på, hvor han er stemt ind i det hvide hus anden gang af de horder af sociale tabere i det amerikanske samfund, som netop identificerer ham med den form for succes, som de gerne vil være del af, er lammende i ontologisk forstand. Ødelæggelsen af globaliseringen kan potentielt set medføre en anden udvikling, end det, som han ser for sig. Globaliseringen har udfoldet sig på bekostning af livets betingelser, klimakrise, biologisk mangel på diversitet, forurening m.m. Ingen agent i verden er kognitivt på højde med sin omverden. Det gælder i den grad Donald Trump og hans tek-fix-proselytter, uanset hvor mange penge og hvor stor øjeblikkelig magt de har, takket være en statsmagt, de har overtaget.

svævende begreber som mening, semantik og kommunikation, så forsvinder det håndgribelige som sand mellem fingrene.

Spørgsmålet om, "hvad" der er på spil, må, hvis man skal forstå det moderne, erstattes med spørgsmålet om, "hvordan" det moderne samfund og den moderne selvforståelse organiserer sig.

Den lange vesterlandske filosofiske tradition centrerer sig om den substantiverende tænkning, identitetsprincippet og de forklaringsmodeller, som tager udgangspunkt i det absolutte, identiske, som alt andet kan udledes af inden for et logisk entydigt transitivt opbygget hierarki af udsagnsværdier. Når det moderne samfunds selvforståelse er noget i opløsning, så skyldes det, at den ontologi, som ligger til grund for det moderne samfunds idealer om oplysning og fornuft, er obsolet, utilstrækkelig som grundlag for forståelsen for de problemer, som det moderne samfund har skabt for sig selv ud fra netop den kognitive praksis, der er determineret af den [substantiverende identitetstænkning](#).

Udviklingslæren og entropiloven

Udviklingslæren er historien om tiltagende biologisk diversitet. Ifølge evolutionsteorien går udviklingen mod højere orden, højere kompleksitet og organisering.

Over for udviklingslæren står termodynamikkens første og anden lov (entropiloven) for en irreversibel udvikling mod lavere kompleksitet og større uorden. Men fysikkens love er fint forenelig med evolutionsteorien.

De selektive mekanismer i livet kræver energi, også kaldet arbejdsevne. Selvorganisering koster energi. Livet er udtryk for, at arbejdsevnen i fysisk forstand tager vejen over livet for at ende på et lavere niveau. Solens lys, dens fysiske energi, som jorden modtager i rigt mål, bindes organisk af planterne, der er første led i livets fødekæde.

Energien kan ses som organiseret evne til at organisere livets ordnede forudsætninger for at organisere sig selv på bekostning af solens energi. Når livet udvikler sig, falder den energi, som anvendes mod lavere arbejdsevne, til lavere kvalitet og højere uorden.

Livet adlyder både sig selv og fysikkens love, når det organiserer sig, og når evolutionen i biologisk forstand går mod højere og højere orden på bekostning af orden i fysisk forstand, altså i overensstemmelse med læren om energiens bevægelse fra højere orden mod lavere orden, i takt med at den udnyttes som arbejdsevne.

Livets orden kan defineres som struktureret forudsætning for skabelse og opretholdelse af bunden energi i strukturer med den funktion. Strukturen opretholder sig selv som forudsætninger for opretholdelse af strukturer på bekostning af mængden af tilgængelig energi omkring strukturen.

Livsformen og dens omverden

Så længe en livsform ikke fylder i sin omverden eller ændrer væsentligt på sine egne eksterne forudsætninger, så længe er dens succes isoleret set betinget af evnen til at overleve på de allerede gældende betingelser. Men der, hvor betingelserne truer med at forsvinde som følge af selv samme livsforms udbredelse og succes, kommer den til at stå over selvskabte udfordringer. Den må herefter forandrer sig selv for at begrænse sin indflydelse på de forudsætninger, der omgiver den, eller den må tilpasse sig de omstændigheder, den selv har skabt.

Det er det sidste, miljøproblematikken handler om.

Det moderne samfund og især den mest succesrige del af dette samfund har forandret så meget på de vilkår, der omgiver det, at det enten må til at ændre sin egen adfærd drastisk for ikke at underminere sine egne forudsætninger helt, eller også må det belave sig på at skulle leve under nogle helt andre vilkår, nemlig dem som det selv har skabt.

Kvalitet kvantitet

Spørgsmålene om kvalitet og kvantitet er blevet forvekslet i det moderne samfund. Det er ude af stand til at se kvaliteten af den æstetik, som ligger bag erfaringen, der viser kvantiteten, som om den var det determinerende for livets kvalitet.

Den sociale selvbeskrivelse centrerer sig primært om kvantitet. Det at "maksimere" i kvantitativ forstand er idealet om

økonomisk vækst. Det er den dominerende forestilling, man har om, hvad der kunne være objektive mål for succes i moderne forstand. Dette objektive mål for succes er alt andet end objektive og kvalitativt neutral.

Det gør en kvalitativ forskel at orientere sig kvantitativt mod nominelle pengeværdier. Det gør en kvalitativ forskel, når den sociale selvbeskrivelse primært centrerer sig om økonomi og kvantitative optegnelser over udnyttelsen af økonomiske og fysiske mulighedsbetingelser. Men det ændrer ikke i sig selv på stofskiftet, hjernens konstitution eller på det faktum, at de perceptiv/kognitive processer rent fysisk ikke lægger beslag på ret mange ressourcer, eller på at det, der gør den egentlige forskel, altså oplevelsen, kvaliteten i sig selv, fysisk fylder ufatteligt lidt.

Men det moderne samfund opfører sig, som om kvantiteten er udtryk for den kvalitative forskel. Det er altafgørende for dens sanselighed, også selv om selve sanseligheden ikke kræver ret meget, og at de egentlige forskelle i livskvalitet kunne opnås med meget få midler, via en ændret sanselighed, ændret fokus på kvaliteten af oplevelsen, frem for mængden af effekter bag den.

Økonomisk kvantitativ akkumulation står som det objektive mål for kvalitet i det moderne samfund.

Erfaringen knytter sig til denne forveksling af kvantitet med kvalitet. Det præger det moderne samfunds adfærd i en grad, som truer med at få det til at smadre sine egne forudsætninger.

Det interessante er altså, "hvordan" den kvalitative forskel melder sig, dvs. den kognitive erfaring af kvaliteten, den der forveksler kvantitet med kvalitet, og hvor lidt det vigtigste her i verden egentlig kræver kvantitativt, og hvorfor der tilsyneladende alligevel primært fokuseres på mere økonomisk kvantitativ vækst!

Lidt gåsehud under en orgelkoncert af J.S.Bach og en helt normal udløsning koster ikke mange kalorier. Og så er der nogle mennesker, der er nødt til at rejse jorden rundt flere gange om året for at opdage, at de lever!

Nogle får et kvalitativt maksimum ud af livet med et minimum af fysiske effekter, mens andre ud fra idealet om et økonomisk maksimalt forbrug må konsumere og kremere ufattelige mængder af ressourcer og energi for at opnå et minimum af affekt.

(færre end 100 mennesker ejer i pengeøkonomisk forstand lige så meget, som den fattigste halvdel af jordens befolkning. Disse 100 menneskers sanselighed er bundet op på et maks. af effekter og et minimum af legitimerende affekt, med andre ord en ekstremt kvalitativ forarmelse af livet på jorden. Alligevel figurerer koncentrationen af købekraft hos de få som selve meningen med økonomisk vækst inden for den etablerede økonomiske videnskab, der hævder at den enes berigelse er forudsætningen for den andens. Det er denne fatale ideologi, der skal bruges som forklaring på udviklingen frem mod ideologiens endelige, globaliseringens selvnegation)

I stedet for at satse på at ændre hele verden for at få en god oplevelse, kunne der opnås betydeligt mere ved at fokusere på, hvordan den kvalitative forskel melder sig, altså den kognitive konstitution, sanseligheden osv.

Det er her rigiditeten i det moderne samfunds æstetik trænger til lidt opblødning og systemteoretisk kognitiv terapi, af en lidt anden støbning end de mest udbredte former for disciplinen "kognitiv terapi".

Men det moderne menneske vil helst ikke arbejde med sin egen æstetik, sin egen kognitive konstitution. Selvrefleksionen og den bevidste bearbejdning af sanseligheden er det moderne menneske aldeles vederstyggelig, fordi det bringer tvivlen og mistanken om det tilfældige i dets konstitution frem i bevidstheden.

Det moderne menneske har et maksimum af effekter som mål for den ultimative affekt. Her føler det sig trygt, dvs. når det arbejder, producerer og forbruger i moderne forstand.

Det vil hellere smadre jorden for at bekræfte de kommercielle billeder på en god oplevelse, end det vil reflektere over det holdbare i de konsekvenser, som følger af dets perverse sanselighed.

Det vil hellere brænde kaskader af fossile brændsler af i et forsøg på at opleve de sidste kulturelle sjældenheder på den anden side af kloden, end det vil erkende sin rolle i den selvdestruktive adfærd, som det er del af.

Således er de økonomisk højtflyvende dem, der hænger nederst i økologisk og social forstand, men ethvert forsøg på at forklare dem det videnskabeligt bliver kategoriseret som unødigt indblanding i privatlivets fred fra folk med dårlig smag, og som utidigt forsøg på at indskrænke den enkeltes fri bevægelighed. Frihed i moderne forstand er globalisering, grænseløst forbrug af kulturel og biologisk diversitet, selvnegerende succes.

Således er det lykkedes de økonomisk succesrige at vende op og ned på forestillingen om kvalitativ udvikling. Verden bliver mere og mere forarmet i takt med tilvæksten i deres økonomiske aktivitet. Jo flere gange de flyver om jorden, for at få en god oplevelse, jo mindre er der at komme efter.

I en situation hvor den moderne livsform er blevet sit eget største problem, alene i kraft af sit fysiske volumen, forekommer det temmelig idiotisk at forveksle det kvantitative volumen med den egentlige kvalitative forskel.

Der tales meget om, at de velstillede kan forbruge sig ud af den mangelsituation, man har skabt bl.a. i den tredje verden med sit eget overforbrug, og at man må have vækst for at få råd til at tage sig af vækstens utilsigtede følger. Samfundet organiserer sig omkring en selvforståelse, der klart nok ikke svarer til noget. Sanseligheden bekræfter og belønner en livsform, som er parat til at ofre alt andet i et forsøg på ikke at forstå sig selv.

Man har ikke forståelse for den rationalitet, der handler om at agere i overensstemmelse med de forandringer, man skaber i sin omverden af betingelser for sit eget virke. Man vil ikke se konsekvenserne af sin adfærd for sig, og kan få svært ved at tilpasse sig den omverden, man skaber for sig af forandrede livsbetingelser i fremtiden. Ikke desto mindre er det, hvad en højere rationalitet handler om, altså en rationalitet der er højere end de delrationaliteter, der udmærker det funktionsdifferentierede postmoderne samfund.

Hvis det lykkes Donald Trump at ødelægge den udvikling, som han er forlængelsen af, så er han både som forklaring og forklaret udtryk for udviklingens selvnegering.

Der er ingen, absolut ingen overordnet rationalitet på spil bag udviklingen.

Troen på globaliseringen er konstituerende for iagttageren som dennes egen troldmand, hvor iagttageren er sit eget offer såvel som sin egen bøddel i processen.

Det er verdens forandring, der er på spil, og der er ikke noget manuskript, som den følger.

Det er spændende at følge med i.